

TRAFIKVERKET

Skolmaterial för dialog och reflektion om alkohol och droger i trafiken

Gymnasiet

Till dig som är pedagog

Pedagogiskt upplägg

Materialet består av filmer, övningar och frågeställningar som på olika sätt berör problematiken kring alkohol och droger i trafiken. Metoden bygger i första hand på teorier om samtal och dialog som en väg till social inlärning, färdighetsträning och normativ undervisning.

Övningarna är lämpliga att genomföras i samtalsbaserad undervisning som ställer eleverna inför olika val och handlingsmöjligheter. Till detta kopplas relevanta situationer som belyser ansvaret för individ och samhälle. Eleverna får även fundera över och diskutera olika etiska och moraliska dilemman samt reflektera över de normer som vi lever efter. Genom att de tränar på att lösa problem, diskutera, argumentera, lyssna och tänka kritiskt blir det lättare för dem att avstå från att köra påverkade, åka med någon annan som är påverkad och att hindra andra att göra det.

Materialet innehåller övningar och frågeställningar för ämnesövergripande undervisning kopplat till skolans alkoholförebyggande arbete. Det är konstruerat som en stomme som du kan välja att utveckla i sin helhet eller använda delar av.

Mål med materialet är att ungdomar

- får en ökad medvetenhet om de risker och konsekvenser som alkohol och droger i trafiken medför
- aktivt tar ställning mot alkohol och droger i trafiken, väljer att inte köra påverkade, inte åker med andra som är påverkade och aktivt hindrar andra från att köra påverkade i trafiken
- ökar sin kunskap om generella trafiksäkerhetsaspekter som att använda bilbälte, hjälm och att hålla hastighetsgränserna
- utvecklar kunskaper och förmågor för att resonera kring etiska och moraliska ståndpunkter, får diskutera olika former av normer i samhället och hur olika handlingar kan få olika konsekvenser.

Koppling till kursplaner

Detta material är uppbyggt för att möta krav från dessa ämnens kursplaner och betygskriterier. Genom undervisningen ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att:

Idrott och hälsa

Utveckla kunskaper om hur den egna kroppen fungerar i arbete, om livsstilens betydelse och om konsekvenserna av fysisk aktivitet och inaktivitet. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar hälso- och miljömedvetenhet samt intresse för att delta i arbetet med hälsofrågor i arbetsliv och samhälle.

Naturkunskap

Utveckla kunskaper i naturvetenskap samt förmåga att kritiskt värdera och ta ställning i frågor som har ett naturvetenskapligt innehåll. Den ska leda till att eleverna utvecklar förståelse av hur naturvetenskapliga kunskaper kan användas i såväl yrkesliv som vardagsnära situationer och för att göra personliga val och ställningstaganden.

Utveckla kunskaper om olika livsstilers konsekvenser såväl för den egna hälsan som för folkhälsan och miljön.

Förstå samband mellan individens hälsa, dagliga vanor och livsstilar i samhället, till exempel i fråga om träning, kost, droger och konsumtion samt påverkan på miljön. Hur naturvetenskap kan användas som utgångspunkt vid kritisk granskning av budskap och normer i medierna

Samhällskunskap

Breda, fördjupa och utveckla kunskaper om människors livsvillkor med utgångspunkt i olika samhällsfrågor.

Analysera samhällsfrågor och identifiera orsaker och konsekvenser med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder. Dessutom ska undervisningen bidra till att skapa förutsättningar för ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Svenska

Utveckla sin kommunikation i tal och skrift samt att läsa och arbeta med texter. Undervisningen ska utmana eleverna till nya tankesätt och öppna för nya perspektiv.

Värdera andras muntliga framställningar och texter samt bearbeta sina egna muntliga framställningar och texter.

Utdrag från skolans kursplaner

Förslag på temadagar

Nedan finns förslag på hur du kan arbeta med materialet i form av temadagar.

Förslag på halvdag

Denna halvdag låter pedagog och elever arbeta med två olika teman. Arbetet inleds med musikvideon "Don't Drink & Drive" och **eleverna får i anslutning till videon arbeta med frågor som berör ansvar, val, handling och konsekvens**. Den andra delen innehåller övningar för att arbeta med inställningar, kunskaper och argument för att själv aldrig köra påverkad, vägra åka med en påverkad förare och hindra andra från att köra påverkade.

Del 1 Tema Länge leve livet – om ansvar och konsekvenser (130 minuter)

Del 2 Tema Att informera och lära andra (100 minuter)

Förslag på heldag

Denna heldag arbetar pedagog och eleverna med tre olika teman. Dagen inleds med att eleverna får arbeta med och diskutera olika trafiksäkerhetsaspekter och hur dessa påverkas av alkohol. Det andra temat innehåller filmen "Farväl lillebror". Under detta tema ges det möjlighet att diskutera moraliska aspekter vad gäller trafiksäkerhet och alkohol i trafiken. Temadagen avslutas med att eleverna får diskutera och formulera sig skriftligt om vilka konsekvenser alkohol och droger i trafiken har för samhället.

Del 1 Tema Trafik och alkohol (45–60 minuter)

Del 2 Tema Etik och moral – vår attityd i förhållande till beteendet (120 minuter)

Del 3 Tema Debattartiklar och insändare – alkohol och trafik (120 minuter)

Föräldrasamverkan

Under gymnasietiden övningskör många ungdomar och så småningom tar de sitt efterlängtrade körkort. Under samma period har många av dem också sin alkoholdebut. De ställs inför nya situationer och risker. Att kombinera alkohol, droger och trafik kan få katastrofala konsekvenser.

Skolan och föräldrarna har var för sig en viktig roll i att agera förebild och sätta gränser samt upplysa ungdomarna om riskerna med alkohol och droger i trafiken. Skolan kan engagera föräldrarna genom att berätta hur ni arbetar med alkoholfrågor i undervisningen.

Använd en del av föräldramötet eller arrangera speciella temakvällar för att lyfta dessa viktiga frågor.

Som stöd kan du som pedagog ladda ner ett färdigt bildspel som beskriver Don't drink & drive, aktuell statistik om ungdomar och alkohol och trafik samt en kortfattad beskrivning av skolans arbete. Bildspelet kan du använda när du möter föräldrarna, du kan ladda ner det från www.trafikverket.se/ddd. Visa också gärna en av filmerna.

Utvärdering

I slutet av häftet finner du utvärderingsmallar som du kan använda i din klass. Tanken är att du kan använda dessa för att utvärdera både elevernas inställning till alkohol och trafik samt om de tror att de påverkats av materialet.

Kortfakta

Syfte och innehåll: Lektionen låter eleverna diskutera grundläggande frågor som ansvar och val-handling-konsekvens. Med hjälp av musikvideon "Don't Drink & Drive" lyfts dessa frågor fram. Syftet är att få eleverna att förstå vad deras och andras val får för konsekvenser för dem själva och andra.

Lektionslängd: 105 minuter

Material och förberedelser: Förbered för filmvisning av musikvideon "Don't Drink & Drive".

Använd PDF-presentationen som hör till detta tema, du hittar den på hemsidan via www.trafikverket.se/ddd.

Mer fakta om alkohol och droger i trafiken finner du som kopieringsunderlag i slutet av denna lärarhandledning.

Beskrivning och länk till fyra-hörn-övning hittar du här:

[🔗 Länk till Fyra hörn](#)

Material till temat

Uppvärmningsövning

Låt eleverna ge exempel på tillfällen då de tror att personer kan besluta sig för att köra trots att de är påverkade av alkohol eller droger.

Diskutera sedan utifrån följande frågeställningar:

- Är det skillnad mellan att köra påverkad av droger eller av alkohol? Om ja, vilken?
- Vilka riskmoment förekommer när personer kör berusade? *Exempel: sämre förare, ingen hjälm, inget bälte, kör fortare, trötta.*
- Skulle du kunna tänka dig att köra om du druckit alkohol? Varför? Varför inte? Vilket ansvar har du som förare?
- Skulle du kunna tänka dig att åka med någon förare som druckit alkohol? Varför? Varför inte?

Avsluta helklassdiskussionen med att berätta om filmen ni ska se. Förklara att filmen är stark och att eleverna kan bli känslomässigt påverkade.

Filmvisning och diskussion

Storyline: Den stämningsfulla musikvideon handlar om vikten av att ta hand om varandra och varnar för konsekvenserna av att köra alkoholpåverkad.

Visa videon och låt sedan eleverna var för sig tänka på vad de har sett, eventuellt skriva ner sina reflektioner i korta punkter. Diskutera utifrån dessa frågeställningar och ta gärna vara på elevernas tankar och frågor:

- Vilka känslor får du?
- Kan du känna igen situationerna vi får se i videon? Exemplifiera gärna.
- Tror du att det går att förlåta sig själv om man har tagit livet av eller skadat någon annan i trafiken?

Ansvar - att ta ställning

Diskutera följande frågor:

- Vad innebär ansvar för dig? Kan olika personer ha olika stort ansvar?
- Vad skiljer sig i ansvar från en tolvåring, en sextonåring och en artonåring?
- Vad innebär ansvar i trafiken? *Exempel: använda bälte, inte köra vid trötthet, hålla hastigheten, visa respekt för andra trafikanter och fotgängare, inte köra påverkad.*
- Vem bär ansvaret om någon kör påverkad? Och vilket ansvar har man som individ att förhindra detta? *Exempel: diskutera gärna utifrån såväl förarens, passagerarens som åskådarens perspektiv. Har man olika ansvar beroende på vilken situation man är i?*

Val - handling - konsekvens, fyra hörn

Stöd: I en "fyra hörn-övning" ger ledaren gruppen fyra valmöjligheter utifrån en given situation. Exempel på situationer kan vara: "Det värsta med att dricka alkohol är ..."

- att man lätt kan göra bort sig
- att man lätt kan hamna i slagsmål
- att man skadar kroppen
- Annat alternativ: när ... (något annat än ovanstående)

Låt de olika deltagarna tala om för varandra varför de har valt just det här hörnet. Därefter ska du som ledare initiera en dialog mellan hörnen. Ibland kan man fråga om någon skulle vilja byta hörn efter att ha lyssnat på de andra.

Välj ut de scenarier du tycker passar din klass, det räcker med två-tre stycken.

Scenario 1

Du och några kompisar har varit på bio i stan. När ni är på väg hemåt ser ni en man som är uppenbart påverkad och är på väg att sätta sig bakom ratten. Hur tror du att du skulle ha reagerat?

1. Struntat i det.
2. Gått fram och pratat med mannen och sagt att han inte får köra.
3. Försökt att uppmärksamma någon vuxen att stoppa mannen.
4. Annat alternativ.

Stöd: Vad finns det för skäl att ingripa eller inte ingripa? Skulle du ha agerat annorlunda om det var en kvinna? Varför? Varför inte? Vill du byta hörn?

Scenario 2

Du och några lagkamrater ska åka till säsongens sista och viktigaste match. Det är en av dina lagkamraters mamma som ska köra er och du känner tydligt att hon luktar alkohol. Vad gör du?

1. Åker med – det ordnar sig säkert.
2. Säger att du fått ont i magen och inte kan följa med.
3. Säger till mamman att hon nog inte ska köra.
4. Annat alternativ.

Stöd: Är det skillnad att köra bil påverkad av narkotika eller alkohol? Är det svårare att säga ifrån till någons mamma än till en främling? Litar man mer på en äldre förare än en yngre förare även om båda skulle vara påverkade?

Scenario 3

Ni sitter hemma hos dig och dricker lite vin och öl då din kompis ringer. Kompisen berättar att hon eller han är på en fest med riktigt bra stämning och att ni borde komma dit. Det är 5 kilometer dit och dina föräldrar är borta över helgen. Deras bil står i garaget och nyckeln hänger i hallen. Vad gör du?

1. Säger till dina kompisar att hoppa in i bilen.
2. Berättar att det är en rolig fest cirka 5 kilometer härifrån och förslår att ni ska promenera dit.
3. Säger ingenting och stannar kvar hemma.
4. Annat alternativ.

Stöd: Fundera över fördelarna och nackdelarna med att ta bilen. Överväger man möjligheten att komma till festen kontra riskerna med att åka påverkade? Skulle det anses som ”coolt och tufft” eller ”omoget och ansvarslost” att köra bil till festen när du druckit? Motivera!

Scenario 4

Du och några kompisar är på en fest och har så roligt att ni missar den sista bussen. När ni funderar på vad ni ska göra kommer din kompis storasyster fram och frågar om ni vill ha skjuts. Du märker tydligt att hon inte är nykter. Vad gör du?

1. Säger att jag inte vill åka med.
2. Åker med, det är ju inte så långt och jag har ju bilbälte.
3. Säger till henne att hon nog inte borde köra.
4. Annat alternativ.

Stöd: Är det svårt att säga nej till någon som är äldre? Varför? Varför inte? Hur skulle du reagera om någon av dina kompisar berusad skjutsade ditt småsyskon?

Scenario 5

Du har druckit en hel del och kommer i bråk med din flick- eller pojkvän. Du bestämmer dig för att ta din moped hem. Hur tror du att dina kompisar skulle reagera?

1. De skulle inte göra något, jag har ju hjälm och det är bara en moped.
2. De skulle hindra mig.
3. De skulle tycka att det var dumt, men ändå inte göra något.
4. Annat alternativ.

Stöd: Är det säkert att du skulle använda hjälmen? Har du varit med om en liknande situation i verkligheten? Om, ja, hur slutade den? Skulle du vilja bli hindrad?

Avslutning

Avsluta övningen med att diskutera följande frågor:

- Tyvärr händer det att ungdomar skadas eller omkommer när de är på väg till eller från en fest. Vad tror du att man kan göra för att förhindra detta? Är det något som skulle kunna hända dig?
- Vilka konsekvenser får de olika händelserna och vilka är det som påverkas av dem?
Exempel: de som avlider, de som kör, anhöriga, vänner, polis som är på plats, samhället.
- Vad ska man tänka på för att inte köra påverkad eller åka med en påverkad förare?
- Vad kommer du att tänka på i framtiden efter att ha arbetat med detta?

Tema Etik och moral - vår attityd i förhållande till beteendet

Kortfakta

Syfte och innehåll: Under lektionen får eleverna diskutera hur det kommer sig att människor kör påverkade trots att de flesta är medvetna om att det är fel. Syftet med övningen är att låta eleverna fundera över varför och hur det ändå sker, vilka som drabbas och vilken situation de kan hamna i. Eleverna får också fördjupa sig i moraliska och etiska dilemman.

Lektionslängd: 120 minuter

Material och förberedelser: Filmen "Farväl lillebror" som visas är stark och eleverna kan reagera känslomässigt olika på den. Du som pedagog bör titta på filmen före lektionen och förbereda kuratorn på att några elever kan behöva prata efter filmen. Elever som varit med om tragiska händelser kan behöva förberedas på vad som kommer i filmen eller, om de så önskar, ej närvara vid visningen.

Använd PDF-presentationen som hör till detta tema, du hittar den på hemsidan via www.trafikverket.se/ddd.

Mer fakta om alkohol och droger i trafiken finner du som kopieringsunderlag i slutet av denna lärarhandledning.

Filmen hittar du här:

[Länk till filmbibliotek](#)

Material till temat

Uppvärmningsövning

Inled övningen med följande frågor:

- Vad innebär det att vara rattfull?
- I nästan hälften av singelolyckorna med dödlig utgång är föraren påverkad av alkohol. Hur kommer det sig att vissa kör rattfulla? *Exempel: gruppträck, förstår inte allvaret, svag självkänsla.*
- Var åttonde kvinna i åldern 18-19 år säger att de åkt med en påverkad förare det senaste året. Vad är det som får en person att sätta sig på en moped eller i en bil tillsammans med en påverkad förare? *Exempel: dåligt omdöme, litat på föraren, kort sträcka, låg fart.*
- Har du kört påverkad eller åkt med någon som varit påverkad? Hur kändes det?
- Majoriteten av de unga som kör berusade är killar. Varför är det så?

Avsluta diskussionen med att berätta om filmen ni ska se. Förklara att filmen är stark och att eleverna kan bli känslomässigt påverkade.

Filmvisning och diskussion

Storyline: Två olyckor, två livsöden. Båda hade en älskad lillebror. Båda förlorade honom för alltid på grund av en berusad förare.

Visa filmen och låt sedan eleverna var för sig tänka på vad de har sett och eventuellt skriva ner sina reflektioner i korta punkter. Diskutera utifrån nedanstående frågeställningar och ta gärna vara på elevernas tankar och frågor:

- Vilka känslor får du?
- Kan det här hända igen?
- Kan det hända dig?
- Kan det hända någon du känner?
- Peder kör ihjäl sin lillebror när de åker bil berusade. Tänk dig in i Peders situation, vilka tankar tror ni snurrar runt i hans huvud?
- Marie som förlorar sin lillebror Erik, hur tror ni att hon känner?
- Tror du att Peder och Marie känner samma sak? Vilka känslor tror du att de delar? Vad finns det för skillnader?
- Vad kommer du att minnas från filmen?

Etik och moral

Diskutera följande frågor:

- De flesta har attityden att man inte ska köra påverkad, de flesta vet att det är omoraliskt och olagligt. Men ändå kör en del onyktra. Varför? *Exempel: diskutera gärna ur perspektivet val – handling – konsekvens.*
- Är det omoraliskt att inte hindra någon från att köra påverkad? Är det lika illa som att åka med en påverkad förare? Varför? Varför inte? *Exempel: diskutera gärna vad ens val kan få för konsekvenser.*
- De allra flesta kör inte berusade. Tror du att det beror på lagarna eller på människors omdöme och moral? Motivera! *Exempel: troligen både och.*
- Skulle du låta dig opereras av en påverkad läkare eller flyga med en berusad pilot? Varför? Varför inte? Motivera!

Rangordna konsekvenser

Dela in eleverna i grupper om två-tre personer.

- Börja med uppgiften “Rangordna omoraliska påståenden”. Eleverna ska rangordna de olika påståendena så att det mest omoraliska får nr 1 och så vidare. Du finner de olika påståendena i PDF-presentationen.
- Fortsätt med uppgiften “Konsekvenser” och låt eleverna arbeta med konsekvenserna för varje påstående. Det ska gälla konsekvenserna för dem själva, för kamraterna, för familjen och för samhället. Berätta att när de är klara ska de redovisa och diskutera vad de kommit fram till.
- Redovisa och diskutera resultaten i helklass.

Stöd: Är det något av påståendena som har blivit rangordnat på samma plats av alla? Hänger alltid de mest omoraliska ihop med de värsta konsekvenserna?

Avslutning

Avsluta övningen med att diskutera följande frågor:

- Varför kör så många personer berusade trots att de flesta är överens om att det är fel och olagligt?
- Vad kommer du att försöka att tänka, säga och göra om du ställs inför valet att köra eller åka med någon berusad?
- Vad tror du att det värsta straffet är för att till exempel köra ihjäl någon?
Exempel: fängelse, böter, skadestånd eller vetskapen om att man tagit någon annans liv.
- Vad kommer du att minnas från lektionen?

Kortfakta

Syfte och innehåll: Ungdomar kan behöva öva på sin förmåga att på olika sätt stå emot möjligheten att köra berusade eller åka med påverkade förare. Därför får eleverna i denna övning arbeta med inställningar, kunskaper och argument som är viktiga för att utveckla en förmåga att stå emot just denna press.

Lektionslängd: 100 minuter

Material och förberedelser: Denna lektion fungerar bäst som påbyggnads-moment till exempelvis "Länge leve livet" eller "Etik och moral". Sök i tidningar och på webben efter aktuella nyheter som på något sätt handlar om alkohol och droger i trafiken. Nyheten ska du använda i uppvärmningsövningen.

Använd PDF-presentationen som hör till detta tema, du hittar den på hemsidan via www.trafikverket.se/ddd.

Material till temat

Uppvärmningsövning

Inled övningen med att visa upp den artikel du har valt och diskutera den kort tillsammans med eleverna. Fortsätt sedan med följande frågor:

- Har du sett eller hört något i media som på något sätt handlar om alkohol eller droger i trafiken? Vad handlade nyheten om? Skador, statistik eller något annat? Berätta.
- Hur tror du att man kan få andra att inte köra påverkade eller åka med påverkade i trafiken? Fundera över och diskutera vilka argument ni kan komma på. Skriv förslagen på tavlan.

Grupparbete om påverkan

Elevernas uppdrag går ut på att de i grupper om tre eller fyra ska fundera över vad de tror påverkar deras och andra ungdomars val att köra eller inte köra påverkade. Eleverna intar i denna övning tre olika perspektiv (som du finner i PDF-presentationen). Grupperna ska arbeta med vilka *egenskaper*, *argument* och *kunskaper* som krävs för att

- unga förare inte ska sätta sig bakom ratten eller styret påverkade
- ungdomar ska välja att inte åka med en påverkad förare
- ungdomar ska välja att ingripa och förhindra när någon annan tänker köra påverkad.

I uppgiften ingår även att grupperna ska presentera och diskutera sina upplägg inför klassen. Anteckna gärna alla alternativen så att ni kan återknyta till dem senare.

Avslutning, diskussion i helklass

Presentera och diskutera gruppernas förslag och låt dem komma med synpunkter på varandras idéer.

Ställ följande frågor för att avsluta och sammanfatta övningen:

- Anser du att alkohol och droger i trafiken orsakar stora problem? För vilka i så fall? Vilken fråga eller problem tycker du i så fall är viktigast att ta upp?
- Vem tror du är lättast att påverka: föraren, den som åker med eller eventuella åskådare som ser när någon tänker köra berusad?

Tema Debattartiklar och insändare - alkohol och trafik

Kortfakta

Syfte och innehåll: Lektionen låter eleverna beskriva vilka konsekvenser alkohol och droger i trafiken får. Med hjälp av dessa argument och övningsmaterialet ska de därefter skriva en debattartikel eller insändare som tar upp frågor om alkohol och droger i trafiken. Eleverna övar därmed argumentation samt lär sig om risker och konsekvenser av alkohol i trafiken.

Lektionslängd: 120 minuter

Material och förberedelser: Använd PDF-presentationen som hör till detta tema, du hittar den på hemsidan via www.trafikverket.se/ddd.

Material till temat

Uppvärmningsövning

Låt eleverna enskilt svara på frågeställningen i PDF-presentationen som behandlar sannolikhet att själv blir involverad i en trafikolycka inom de närmsta tre åren.

Diskutera och reflektera sedan kring elevernas procentsatser.

Listningsövning och konsekvensdiskussion

Låt eleverna sedan fortsätta med att ge förslag på hur man på bästa sätt kan få bort alkohol och droger från trafiken. De ska här individuellt ange olika förslag på åtgärder. *Exempel: utbildning i skolan, lagar och regler, straff, information och reklam, alkoholås, begränsa tillgång till alkohol.*

Diskutera därefter de olika förslagen. Vad får det för konsekvenser om vi minskar antalet påverkade förare i trafiken?

Stöd: Diskutera utifrån individen, samhället m.m. Exempel på positiva konsekvenser: minskat antal skador i trafiken, minskat antal oskyldiga som drabbas, minskade kostnader för sjukvård, ökad säkerhet för barn. Exempel på negativa konsekvenser: individens frihet begränsas.

Skriv en debattartikel eller insändare

Gå tillsammans med eleverna igenom "Värt att veta" och formalian kring debattartiklar och insändare. Fortsätt därefter med att förklara de tre arbetsstegen i processen för uppgiften. Om eleverna har svårt att komma på egna ämnen finns det förslag under steg 2. Berätta för eleverna att de även ska redovisa och diskutera sina uppgifter.

Avslutning

Avsluta övningen med att låta eleverna redovisa och diskutera sina förslag. Diskutera gärna hur väl budskapet går fram, vilka ord och uttryck ger budskapet mest tryck? Lista och diskutera.

Kortfakta

Syfte och innehåll: Lektionen går ut på att eleverna individuellt och i grupp arbetar med övningar som berör farorna med att dricka alkohol och sedan köra bil, motorcykel, moped eller att cykla. De får titta närmare på hur alkohol påverkar kroppen och beteendet samt på vilka olika sätt detta inverkar på körförmågan.

Lektionslängd: 60 minuter

Material & förberedelser: Använd PDF-presentationen som hör till detta tema, du hittar den på hemsidan via www.trafikverket.se/ddd.

Material till temat

Uppvärmningsövning

Inled övningen med att berätta för eleverna att de ska diskutera hur alkohol påverkar oss i trafiken när vi exempelvis kör bil, motorcykel, moped eller cyklar. Diskutera sedan följande frågor:

- I nästan hälften av alla singelolyckor med dödlig utgång har föraren alkohol i blodet. Hur kommer det sig att vissa kör rattfulla? *Exempel: gruppträck, förstår inte allvaret, svag självkänsla.*
- Var åttonde person i åldern 18–19 år säger att de åkt med en påverkad förare det senaste året. Vad är det som får en person att sätta sig på en moped eller i en bil tillsammans med en påverkad förare? *Exempel: dåligt omdöme, litar på föraren, kort sträcka, låg fart.*
- Vilka risker innebär det att köra påverkad eller åka med en påverkad förare? Varför tror ni att man ens kan överväga det?

Viktiga körförmågor

Låt eleverna individuellt arbeta med uppgiften som går ut på att de ska fundera över och ange de förmågor som de tycker är viktiga för att köra ett fordon. Berätta för eleverna att de även ska redovisa uppgifterna.

Låt sedan eleverna redovisa sina förslag. Låt dem berätta och diskutera vad de kommit fram till. Poängtera att de behåller sina listor (de ska använda dessa i den kommande uppgiften).

Dela därefter in eleverna i par och dela gör uppgift 2. Eleverna ska nu diskutera hur de viktigaste körförmågor som de lyft fram påverkas av alkohol. Utgå från faktaunderlaget i PDF-presentationen.

Presentation och avslutning

Avsluta med att låta eleverna diskutera och ange de körförmågor som dyker upp mest frekvent. Låt eleverna fundera över varför dessa är viktigast. Låt dem även diskutera följande frågor:

- Varför kör människor påverkade när de flesta vet att alkohol påverkar ens kapacitet mycket negativt?
- På vilka andra sätt tror du att alkoholen påverkar en att ta fler risker? *Exempel: köra utan körkort, strunta i hjälm eller bälte, köra för fort, köra våghalsigt för att imponera.*
- Om du skulle hamna i en situation där du har ett val mellan att köra eller inte köra påverkad, eller åka eller inte åka med en påverkad förare, kommer du då att tänka på det vi diskuterat nu? Ja eller nej? På vilket sätt? Motivera.

Fakta om alkohol och droger i trafiken

Nästan alla trafikanter i Sverige anser att alkohol, droger och trafik inte hör ihop. Ändå kör tusentals påverkade förare varje dag på våra vägar. De utsätter inte bara sig själva för risker och livsfara, utan även alla runtomkring. Vi gör alla ett medvetet val – att köra eller inte köra onykter är definitivt något vi själva bestämmer. Precis som att vi själva väljer att åka eller inte åka med någon som kör rattonykter.

Exempel på statistik kring trafikolyckor:

- Det sker mer än en begravning varje vecka året runt på grund av alkohol och narkotika i trafiken.
- Varje år dör ca 70 personer i alkohol- eller narkotikarelaterade trafikolyckor.
- Två av tio dödade förare i trafiken har alkohol i kroppen
- Mer än var tredje ung förare som dödas i trafiken har alkohol i kroppen.
- Nästan hälften av alla singelolyckor med dödlig utgång är alkoholrelaterade.
- Av de motorfordonsförare i åldern 15-24 år som omkommer i singelolyckor har hälften alkohol i kroppen
- År 2014 anmäldes totalt 26 300 rattfylleribrott, varav 12 500 var drograttfylleri.
- Betydligt fler män än kvinnor kör alkoholpåverkade.
- 7 % av männen säger att de under det senaste året kört bil efter att de druckit alkohol.
- Var åttonde kvinna i åldern 18–19 år säger att de åkt med en alkoholpåverkad förare det senaste året.
- Risken att dödas i trafiken är ca fyrtio gånger större när man åker moped eller motorcykel än när man åker bil.
- Var fjärde dödad mopedist är onykter.
- 40 procent av omkomna mopedister i åldern 0-17 år har inte använt hjälm eller har inte haft den korrekt fastspänd. En riktigt fastspänd hjälm skulle troligen ha räddat livet på fler än hälften av dem.
- Hälften av mopederna är trimmade och åtta av tio föräldrar känner till detta.
- En krock i 50 km/tim motsvarar ett fall från tredje våningen i ett hyreshus.

Vad säger lagen?

Rattfylleri och grovt rattfylleri

Rattfylleri innebär att en person som kör ett motordrivet fordon:

- har minst 0,2 promille alkohol i blodet eller 0,1 milligram per liter i utandningsluften,
- har narkotiskt ämne i blodet (gäller ej om substansen använts enligt läkarordination), eller
- är så påverkad av alkohol eller annat medel att personen inte kan köra på ett betryggande sätt.

Grovt rattfylleri innebär att en person som kör ett motordrivet fordon:

- har minst 1,0 promille alkohol i blodet eller 0,5 milligram per liter i utandningsluften,
- annars är avsevärt påverkad av alkohol eller annat medel, eller
- kör på ett sånt sätt att det innebär påtaglig fara för trafiksäkerheten.

Straff och konsekvenser

Straffet för rattfylleri är böter eller fängelse i högst sex månader. Dessutom återkallas vanligtvis körkortet under 12 månader.

Vid grovt rattfylleri kan straffet bli fängelse i högst två år och körkortet återkallas under 24 månader. Grovt rattfylleri i kombination med grovt vållande till annans död kan ge åtta års fängelse.

Den som kört moped onykter eller kört trimmat kan nekas körkortstillstånd.

Alla som vistas i trafiken, även cyklister, ska rätta sig efter de allmänna regler som finns. Om man cyklar berusad och brister i omsorg och varsamhet kan man dömas för vårdslöshet i trafik och få dagsböter.

Vill du läsa mer finner du bestämmelserna i följande två lagar:

- Trafikförordningen (1998:1276), 3 kap. 1 §
- Lagen om straff för vissa trafikbrott (1951:649), § 4 och 4 a

Värt att tänka på!

Du har ett val. Att köra eller inte köra onykter är definitivt något du väljer själv. Samma sak är det om du åker med någon som kör rattfull.

Omdöme. Alkohol dämpar hämningar och sätter ned omdömet, minskar självkritiken och förmågan att göra realistiska bedömningar. Alkoholen har också direkta effekter på prestationsförmågan.

Synförmåga. När alkoholhalten i blodet ökar, minskar ögonens koordinationsförmåga. Det leder till sämre förmåga att bedöma avstånd. Vid ökad promillehalt ökar risken för dubbelseende. I mörker är effekterna särskilt påtagliga. Redan vid 0,1 promille ökar känsligheten för att bli bländad och det tar längre tid att få tillbaka mörkerseendet.

Reaktionsförmåga. Även låga promillehalter gör att reaktionstiden förlängs. Det gäller särskilt i situationer som är komplexa och där man snabbt måste välja åtgärd.

Koordination. Det centrala nervsystemet bedövas av alkoholen. Därför blir samspelet mellan muskler och nerver sämre.

Uppmärksamhet. Alkohol gör att hjärnan inte klarar av att hålla reda på lika mycket information som vanligt. Det innebär bland annat att en påverkad person inte kan ta in information från ett lika stort synfält som när han eller hon är nykter. Effekten blir tunnelseende. Den påverkade riskerar att missa väsentlig information och därmed blir mindre uppmärksam.

Trötthet. Alkohol har en dämpande effekt på kroppen, även om den som är påverkad kan känna sig stimulerad. Det märks inte att tröttheten smyger sig på.

Kritiska situationer. Risken för olyckor ökar även vid låga promillenivåer. Praktiska försök visar att förarens förmåga att klara situationer som kräver plötslig undanmanöver är klart försämrade redan vid 0,2-0,3 promille.

Utvärdering

Är du kille eller tjej? kille tjej

Din ålder? _____ år

Har du körkort för personbil?

- ja
- nej, men övningskör
- nej, och övningskör inte

Om du svarade ja på föregående fråga, hur ofta brukar du köra bil?

- Flera gånger per vecka (2 eller fler gånger)
- En gång per vecka
- 2-3 gånger per månad
- En gång per månad
- Mer sällan
- Aldrig

Brukar du dricka drycker med alkohol? I så fall hur ofta?

- Flera gånger per vecka (2 eller fler gånger)
- En gång per vecka
- 2-3 gånger per månad
- En gång per månad
- Mer sällan
- Aldrig

Om en person, som druckit alkohol men ändå tänkte köra bil eller moped, gav dig möjlighet att åka med, skulle du då åka med?

- Ja, definitivt
- Ja, troligen
- Nej, troligtvis inte
- Nej, definitivt inte
- Vet inte

Har du under de senaste 12 månaderna haft tillfälle att åka bil eller moped med en person som du visste hade druckit alkohol?

- Ja, vid flera tillfällen
- Ja, någon gång
- Nej, har inte ställts inför situationen

Om du svarade ja på föregående fråga, åkte du då med personen?

- Ja, vid samtliga tillfällen jag ställts inför
- Ja, vid något/några, men inte alla, av de tillfällen jag ställts inför
- Nej, inte vid något av de tillfällen jag ställts inför

Om du såg en person som druckit alkohol men ändå tänkte köra bil eller moped, skulle du då ingripa och försöka hindra henne eller honom?

- Ja, definitivt
- Ja, troligen
- Nej, troligtvis inte
- Nej, definitivt inte
- Vet inte

Har du under de senaste 12 månaderna haft tillfälle att ingripa och hindra en person som du visste hade druckit alkohol men ändå tänkte köra bil eller moped?

- Ja, vid flera tillfällen
- Ja, någon gång
- Nej, har inte ställts inför situationen

Om du svarade ja, hindrade du då personen från att köra?

- Ja, vid samtliga tillfällen jag ställts inför
- Ja, vid något/några, men inte alla, av de tillfällen jag ställts inför
- Nej, inte vid något av de tillfällen jag ställts inför

Har du de senaste 12 månaderna själv kört bil eller moped efter att ha druckit alkohol?

- Ja, bil, vid flera tillfällen
- Ja, bil, någon enstaka gång
- Ja, moped, vid flera tillfällen
- Ja, moped, någon enstaka gång
- Nej
- Ej aktuellt, kör ej bil eller moped

Har Don't drink & drive påverkat dig vad gäller att...

a) inte köra bil och moped onykter?

- Ja, definitivt
- Ja, troligen
- Nej, troligtvis inte
- Nej, definitivt inte
- Ej aktuellt

b) inte åka med en onykter förare?

- Ja, definitivt
- Ja, troligen
- Nej, troligtvis inte
- Nej, definitivt inte
- Ej aktuellt

c) hindra personer från att köra onyktra?

- Ja, definitivt
- Ja, troligen
- Nej, troligtvis inte
- Nej, definitivt inte
- Ej aktuellt

Vad tycker du om de Don't drink & drive-aktiviteter som har genomförts?

- Mycket bra
- Mycket dåligt
- Ganska bra
- Vet inte
- Ganska dåligt

Berätta gärna varför du tycker att de aktiviteter du deltog i var bra eller dåliga eller ge förslag på hur man kan arbeta med detta ämne framöver:

Ytterligare material och användbar
information hittar du på:

www.trafikverket.se/ddd

Trafikverket, 781 89 Borlänge, Besöksadress: Röda vägen 1
Telefon: 0771-921 921, Texttelefon: 0243-750 90

www.trafikverket.se